

A költség-haszon elemzés alkalmazása önkéntes programokra

Bevezető – a kutatás háttere és előzményei

A Budapesti Gazdasági Főiskola Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg (Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzatával együtt) részese volt a 2012. január 1. és 2014. december 31. között az Európai Unió támogatásával és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával megvalósuló VERSO elnevezésű projektnek. A VERSO egy betűszó (Volunteers for European Employment), amely az „Önkéntesek az európai foglalkoztatásért” európai uniós program rövidítése. A projekt nyolc uniós országot képviselő (Dánia, Spanyolország, Bulgária, Hollandia, Németország, Magyarország, Nagy-Britannia és Görögország) tizenkét partnere arra próbált megoldást keresni, hogyan lehet az önkéntesség segítségével a foglalkoztatást növelni, továbbá a munkanélküliséget leküzdeni.

A részt vevő nyolc európai települési önkormányzat jóvoltából mintegy harminc eset (jó gyakorlat) került leírásra. Ezek jelentős részében az önkéntesség foglalkoztathatóságra gyakorolt jótékony hatásai állnak előtérben. A további négy közreműködő intézmény, ún. tudáspartner – amelyek egyike karunk, a BGF Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg – feladata az említett önkéntes gyakorlatok különböző szempontok szerinti tudományos elemzése, értékelése volt. Ennek keretében a BGF GKZ kutatócsoportja készítette el az önkéntes programok költség-haszon elemzését.

A közgazdaság-tudomány vizsgálatának tárgyaként leggyakrabban a racionálisan gondolkodó gazdasági szereplők döntési szabályait szokták meghatározni, azon szereplőkét, akik minden gazdasági döntésükben összevetik a költségeket és hasznokat, és csak olyan megoldást választanak, ahol a hasznok meghaladják a költségeket (lásd pl. Hirschleifer et al. 2009.) A költség-haszon elemzés így minden gazdasági döntés alapja. A fogalmat azonban elsősorban akkor használjuk, ha a költségek és hasznok nem teljes terjedelmükben jelennek meg közvetlen piaci tényezőként, ha a ráfordítások és az

1 Dr. habil. főiskolai tanár, tudományos rektorhelyettes, a kutatás vezetője.

2 Főiskolai docens, a projekt regionális projektmenedzsere.

eredmény egyéni és társadalmi értéke között jelentős különbség adódik. Ezért a szűken értelmezett költség-haszon elemzés sokkal inkább nevezhető társadalmi költség-haszon vizsgálatnak (Brent 2006).

A költség-haszon elemzést leggyakrabban olyan beruházási projektek összevetésére használják, amelyek nem eredményeznek közvetlen bevételt (nem piacon értékesíthető – non-marketable – terméket vagy szolgáltatást fognak termelni). Ezekben az esetekben a ráfordítások viszonylag pontosan számszerűsíthetők, ugyanakkor a projekt megtérülése, hatékonysága pénzben közvetlenül nem fejezhető ki.

A módszer azonban kiterjeszhető olyan esetekre is, amikor a költségek sem feltétlenül jelennek meg közvetlen piaci kiadásként. Ekkor olyan projektekről van szó, ahol a ráfordítások sem feltétlenül értékelhetők piaci értéken, mert például önkéntes munkát használnak fel. Ilyenkor az önkéntesek valamilyen közösségi szükséglet kielégítéséhez járulnak hozzá. Ezekben az esetekben az önkéntes munka maga eredményez hasznot, hiszen az abban részt vevők olyan szolgáltatást nyújtanak, amelyet egyébként a piacról kellene kielégíteni – vagyis a haszon abban jelentkezik, hogy a társadalom pénzbeli költségei csökkennek, ugyanakkor növekszik a társadalom tagjainak pénzben nehezen kifejezhető jóléte, életminősége.

A VERSO projekt keretében vizsgált esetekben bonyolultabb a helyzet – az önkéntes munka nem egy egyszeri szolgáltatást jelent (mint mondjuk a kirándulóerdő megtisztítása a szeméttől), hanem mások munkaképességét kell növelnie. Így a haszon oldalán nem a költségek megtakarítása jelentkezik, hanem mindaz, ami a többletfoglalkoztatásból ered.

Az önkéntes programok költségeit és hasznait sokan igyekeztek már felmérni, erre különböző kézikönyvek is születtek (Gaskin 2011; Volunteer value 2007). Ezek azonban szinte minden esetben mérhető eredménnyel járó tevékenységek voltak (például kórházi ellátás, szociális gondozóhálózatban való részvétel), és egyik sem számolt a tevékenységek közvetett hatásaival, illetve általában azokkal a hasznokkal, amelyek csak társadalmi szinten mérhetők. Az önkéntes tevékenység mérésére szolgáló módszertani kézikönyvek az önkéntes munka ráfordításait, az önkéntes szervezetek fenntartását, valamint az önkéntességgel kiváltott piaci elemeket veti egybe. Nem találtunk viszont olyan elméleti megközelítést vagy módszertani segédletet, amely a közvetett hasznokat mérhetőként vette volna számításba. Így a megoldáshoz magunknak kellett egy olyan rendszert megalkotnunk, amelybe minden tényező belekerült.

A költség-haszon elemzés módszertanából kiindulva állítottuk össze azokat a változókat, amelyek elvileg a VERSO projektben számításba jöhetnek. Már az első javaslataink megfogalmazásakor is tudtuk, hogy lesznek olyan tényezők, amelyek a jó gyakor-

latok leírása során nem számszerűsíthetők, illetve nem mérhetők pontosan. Ezért már akkor három csoportba osztottuk a számításba jöhető tényezőket:

- a jó gyakorlatokat leíró önkormányzatok által szolgáltatandó adatok,
- a nyilvános statisztikákból kikereshető adatok,
- kikérdezéssel elérhető információk.

Az induláskor is sejtettük, hogy nem lesz könnyű dolgunk, hiszen egyes adatok megadása nem minden esetben egyszerű. Ha például az önkéntesek munkáját nem regisztrálják pontosan, illetve az esetek leírását végző önkormányzatok nem ismerik ezeket az adatokat, akkor még az önkéntes munkával kapcsolatos értékeket sem tudjuk majd elérni. A legjobban a statisztikából kinyerhető adatok megszerzésében bízunk – és ez helyesnek is bizonyult.

Azt is tudtuk, hogy a szubjektív tényezők felmérése nagy nehézségekbe fog ütközni, hiszen nyolc ország különböző érintettjeit kellene megkérdezni. Ez már önmagában szinte megoldhatatlan logisztikai feladat. Mivel a részt vevő országok gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális helyzete lényegesen különbözik egymástól, nem alkalmazhatjuk a mintavételt, vagyis azt, hogy egy vagy két országban végzünk kikérdezést és azt kiterjesztjük a többiekre. Ráadásul nem találtunk olyan kutatási eredményeket, amelyek alapján hipotéziseket állíthattunk volna fel. Bármelyik eddigi kutatást vettük alapul, a hasznosság mérésében a szubjektív tényezőket rendszerint nem pénzben fejezték ki. Nem találtunk olyan számítást, amely az önkéntes munka hasznosságának szubjektív elemeit pénzben próbálta volna mérni.

A beküldött joggyakorlat-leírások aztán még több problémát vetettek fel. Mivel a legtöbb esetben az önkéntes tevékenységet nem az önkormányzat szervezte vagy kezdeményezte, az esettanulmányok készítői nem tudták teljesen átvilágítani a programokat, és nem adtak részletes információkat a tevékenységek számszerű vagy számszerűsíthető vonatkozásairól. Ebből a szempontból az egyes esetek lényegesen különböztek egymástól. A gondok orvoslására folyamatosan igyekeztünk kiegészítő adatokat gyűjteni az elemzések során.

Megjegyezzük, hogy a projekt az elemzés három szintjét írta elő: a monetáris és kohéziós mellett a humán tőke szintjét. A lent ismertetett változók (az elemzés elméleti kerete) mindhármát felölelik. A tanulmányban bemutatott számítások és elemzések azonban szinte kizárólag azokra a tényezőkre korlátozódnak, amelyekhez pénzben kifejezett értéket tudtunk rendelni. Vagyis a szubjektív – a humán tőkével és a társadalmi kohézióval kapcsolatos – tényezők felmérésevel ezúttal nem foglalkozunk. A témát már korábban részletesen kifejtettük egy másik tanulmányban (Antal–Takács 2014).

A költség-haszon elemzés változói

A költség-haszon elemzés többnyire explicit és implicit tényezőkkel foglalkozik. Így a jó gyakorlatok minden nyilvánvaló költségei és előnyei explicitnek minősülnek, és egyértelműen beszámítják őket. Emellett a hallgatólagos, úgynevezett implicit költségeket (elsősorban az elszalasztott előnyöket) és hasznokat is figyelembe kell venni. Mindezek tükrében sorra vettük azokat a tényezőket, amelyek elméletileg figyelembe vehetők az elemzés során.

I. Költségek

I.1. Explicit költségek

I.1.1. Adminisztráció

Az adott önkéntes program résztvevőivel (önkéntesekkel, illetve a hasznélvezőkkel) kapcsolatos menedzsment-, adminisztrációs és ellenőrzési költségek – idesorolva az infrastruktúra költségeit is (terembérlet, felszerelés stb.). Vagy az üzemeltetési és menedzsmentkiadások (szervezés, adminisztráció stb.) arányos része abban az esetben, ha a szóban forgó szervezet az adott önkéntes programon kívül más projekteket is gondoz.

I.1.2. Képzés a (lehetséges) önkéntesek részére

Az önkénteseknek nyújtott, hagyományos iskolai kereteken kívüli képzés költségei

I.1.3. Szállás- és útiköltség – amennyiben releváns

Szállással és utazással kapcsolatos kiadások fedezése menetjegyek és egyéb bizonylatok vagy jogszabály alapján (például saját gépkocsi használata vagy napidíj esetén) – az étkezés kivételével

I.1.4. (Biztonsági) felszerelés

Biztonsági és védőruházat, egyen- és munkaruha, illetve mindenféle anyag és felszerelés, amelyet az önkéntesek, illetve a hasznélvezők kapnak a tevékenység végzéséhez. Ideértjük az olyan, a résztvevők egészségének megőrzéséhez kötődő intézkedéseket is, mint a védőoltások, szűrések stb.

I.1.5. Felelősségbiztosítás

A résztvevők által esetlegesen okozott károkkal kapcsolatos felelősségbiztosítás vagy helyreállítási költség

I.2. Implicit költségek

I.2.1. Bérek

A teljesített munkaórák nettó bére számszerűsíthető az elvégzett tevékenységeknél országonként és szakterületenként figyelembe vehető átlagos óradíjjal.

I.2.2. Háztartási munka

Háztartási munka (gyerekefelügyelet, beteggondozás stb.)

I.2.3. Adók-járulékok, biztosítás

A nettó bérre rakódó adók és járulékok (személyi jövedelemadó, TB stb.), valamint az önkéntesnek a közérdekű önkéntes tevékenység során bekövetkező halála, testi sérülése, egészségkárosodása esetére kötött élet-, egészség- és baleset-biztosítás, illetve annak díja – amennyiben normál esetben a munkaadók térítik ezeket az adott tevékenységgel kapcsolatban.

I.2.4. Feketemunka

Azon feketemunka nettó bére, amelyet a résztvevő a közérdekű önkéntes tevékenység helyett elvállalhatna

I.2.5. Pszichológiai ellenállás leküzdése

A potenciális haszonélvező esetleg nehezen vonható be a programba, aminek leküzdése szintén erőfeszítést igényel.

I.2.6. Hivatalos foglalkoztatás veszélyeztetése vagy csökkentése

Az önkéntes munka elviekben veszélyezteti, esetleg kiváltja a hagyományos munkaerőt. Ezt – potyautas-magatartást követve – akár ki is használhatják a munkaadók.

II. Hasznok

II.1. Explicit hasznok

II.1.1. Nettó bérek (munkához jutás esetén)

II.1.2. Egyéb megélhetés/nettó jövedelem

Elképzelhető, hogy az önkéntes program keretében a résztvevők hasznos termékeket állítanak elő, és szolgáltatásokat nyújtanak (például zöldséget termesztenek, főznek, javítási munkákat végeznek), ami által megélhetéshez vagy jövedelemhez jutnak.

II.1.3. Az adóbevételek növekedése

A program segítségével munkához jutottak által befizetett többletadó és -járulék

II.1.4. A munkanélkülieknek fizetett segélyek csökkenése

Ha a program segítségével mérséklődik a munkanélküliség, akkor ezzel párhuzamosan a munkanélkülieknek juttatott állami támogatások is csökkennek, és ennek mértéke számszerűsíthető.

II.1.5. További GDP-növekedés a foglalkoztatottság növekedésének hatására (a bruttó béreken kívül)

A foglalkoztatottság bővülése egyrészt a bruttó bértömegnél nagyobb mértékben növeli a GDP-t. Ez a többlet a nyereség, illetve egyéb járadékok növekedésében érhető tetten. Másrészt a gazdaságba áramló többletjövedelmek keynesi multiplikatív hatása is számításba veendő.

II.2. Implicit hasznok

II.2.1. A humán tőke bővülése (a szakmai képességektől a személyes kapcsolati tőkén keresztül a boldogsáig)

II.2.1.1. A foglalkoztathatóság javulása

II.2.1.1.1. Szakmai képességek és kompetenciák bővülése

II.2.1.1.1.1. Szakképzettség

II.2.1.1.1.2. Nyelvismeret

II.2.1.1.2. Munkatapasztalat, gyakorlat

II.2.1.1.3. Személyes kapcsolati tőke bővülése

II.2.1.2. Önbecsülés

II.2.1.3. Önmegvalósítás

II.2.1.4. Szubjektív jóllét, életminőség, boldogság fokozódása

Különös tekintettel arra a jó érzésre, amelyet az önkéntes érez tevékenysége közben

II.2.2. A társadalmi tőke erősödése

Az állampolgárok közötti és az intézményekbe vetett bizalom erősödése, a közösségek olajozottabb működése stb.

II.2.2.1. A társadalmi bevonódás erősödése

II.2.2.2. Demonstrációs hatás

A jó példák, minták pozitív hatása

II.2.2.3. A társadalmi kohézió erősödése

II.3.3.4. A demokrácia erősödése

II.2.3. A munkanélküliségi ráta és más makrogazdasági változók javulásának közvetett előnyei

A makrogazdasági indikátorok javulására az ország jobban vonzza a külföldi befektetőket, erősödik a bizalom az ország iránt stb.

Az egyes változók értékeinek meghatározása

Az elméleti keret bemutatása után néhány példával érzékeltetjük, hogy miképpen zajlott a konkrét számszaki elemzés. Az esetek döntő többsége jól bejáratott önkéntes program, ezért úgy döntöttünk, hogy az egyes tényezők éves értékeit határozzuk, illetve becsüljük meg és hasonlítjuk össze.

Az I.1-es tényezőcsoport, azaz az explicit költségek esetében nem ütköztünk különösebb nehézségekbe, mivel ezeket az értékeket viszonylag pontosan megkaptuk az illetékes önkormányzati partnerektől. Néhány esetben összerosódtak egyes tételek, mert nem választották szét például az adminisztrációs és a képzési költségeket. Ilyenkor tisztáznunk kellett a kérdést az adott intézmény képviselőivel.

Az egyik jó gyakorlat kapcsán arányosítással kellett megbecsülnünk az adminisztrációs költségeket. Az adott önkéntes program egy nagyobb intézmény keretein belül működött. Ismert volt a házigazda intézmény éves adminisztrációs kiadása: 201 480 000 Ft. Az adott önkéntes program évi 60 órán keresztül vette igénybe a házigazda intézmény kapacitásait. Így már csak az egy órára lebontott adminisztrációs költségre volt szükség. Egy évben 8760 óra van. Figyelembe véve azonban, hogy az intézmény nem üzemel az év minden napján, illetve, hogy bizonyos tevékenységek a szűken értelmezett üzemidőn kívül is megvalósulnak (őrzés, fűtés stb.), a teljes éves költséget végül is 5000 órával osztottuk el. Így kaptuk meg az egy órára jutó adminisztrációs költséget – 40 296 Ft-ot, amelyet 60-nal megszoroztunk, hogy az adott önkéntes program éves adminisztrációs költségéhez jussunk. Ez pedig 2 417 760 Ft lett.

Az implicit költségek között az első változó a bérköltség volt. Egy spanyolországi önkéntes programmal kapcsolatban azt az információt kaptuk, hogy a projektben tíz önkéntes dolgozik heti két-két órát az év minden hetében. Ez összesen $10 \times 2 \times 52 = 1040$ munkaóra egy évben. A bérköltségek becsléséhez az Eurostat adatait használtuk. Az akkor legfrissebb adatok szerint az átlagos nettó órabér Spanyolországban 5,662 euró volt. Így összesen 5888,48 eurónyi nettó bért vettünk figyelembe az adott önkéntes program kapcsán.

A nettó béren kívül természetesen figyelembe kell venni a bérre rakódó, a munkavállaló és a munkaadó által fizetett adókat és járulékokat. Ezek kiszámításához az úgynevezett adóék mutatóját használtuk föl. Az iménti spanyol példát folytatva, a következőképpen határozhatók meg a bérhez kötődő adók és járulékok. A vizsgált időszakban az adóék 36,6% volt az országban. A már kiszámolt 5888,48 eurós nettó bérből az adóék segítségével kiszámoljuk a béreknek az adókkal és járulékokkal nö-

velt értékét: $5888,48/(1-0,366)$. Majd vesszük a kapott szám 36,6 százalékát. Így kapjuk meg a 3399 eurós adó- és járulékértéket.

Az adó- és járulékkerhek a bruttó bér alapján is meghatározhatók. Az egyik magyar példában 420 000 Ft-os bruttó bért számoltunk. Ennek vettük még a 27 százalékát, így megkaptuk a munkáltató által fizetendő közterhet, 113 400 Ft-ot.

Az implicit költségek között szerepeltettük a résztvevők pszichológiai ellenállásának leküzdését is. Az egyik, szintén magyar példában ez úgy jelentkezett, hogy az önkéntesek tulajdonképpen kampányt folytattak a program népszerűsítésére. Ez nagyjából heti fél óra munkaidőt vett igénybe, illetve 10 000 Ft anyagköltséget. Az adott szektorban szokásos 3500 Ft-os bruttó óradíjjal és évi 30 héttel (ennyi alkalommal zajlott a program évente), valamint a munkáltató által fizetendő közteherrel számolva $0,5 \text{ óra/hét} \times 3500 \text{ Ft} \times 30 \text{ hét} \times 1,27 + 10\,000 \text{ Ft} = 76\,675 \text{ Ft}$ -os értéket kaptunk.

Következő példánk a hivatalos foglalkoztatás veszélyeztetése vagy csökkentése elnevezésű tényezővel kapcsolatos. Az egyik magyar program a résztvevők idegennyelvtudásának javítását tűzte ki célul. A rendelkezésre álló adatokból úgy becsültük, évente öt fő dönt úgy, hogy nem iratkozik be nyelvtanfolyamra, inkább a szóban forgó önkéntes programot választja nyelvtudásának pallérozására. A helyi viszonyokat figyelembe véve 60 000 Ft-ot számoltunk egy nyelvtanfolyam díjára. Így az önkéntes program tulajdonképpen évi 300 000 Ft bevételkiesést okozott a környékbeli nyelviskoláknak.

Az önkéntes programok hasznait tekintve elsődleges – a projekt alapvető célkitűzéséhez híven – az (új) állást szerzők nettó munkabére. Az egyik holland eset kapcsán megállapítható volt, hogy a résztvevők közül évente átlagosan két ember jutott munkához. A 24 969,61 eurós éves holland nettó átlagbérrel számolva az adott explicit hasznváltozó értéke 40 939 euró volt.

Az adóék mutatójának fölhasználásával meghatározható az imént kiszámolt érték köztehervonzata is. A Hollandiára vonatkozó 33,1%-os adóék alapján a két állást szerző voltaképpen 24 708 euróval gazdagította a költségvetést.

A résztvevők munkahelyhez juttatása terén az egyik egyesült királysági önkéntes program bizonyult a legsikeresebbnek. Beszámolójuk szerint évente 61 fő jutott általuk (új) álláshoz, ami a munkanélküli-segélyek mérséklődésében is megmutatkozott. Havi 277 fontnyi munkanélküli-segéllyel számolva a projekt tevékenysége nyomán éves szinten összesen 202 764 fonttal kevesebb segélyt kellett kifizetni a szigetországban.

Az implicit hasznok közül az egyik tényezőt sikerült forintosítanunk. A már említett idegen nyelvi önkéntes program a résztvevők nyelvismeretének bővítésével egyértelműen növeli azok munkaerő-piaci értékét. Becsléseink szerint ez a hatás évente öt fő esetében releváns a projekt kapcsán. Ők átlagosan havi bruttó 20 000 Ft-tal magasabb

fizetésre számíthatnak. Ha ehhez hozzávesszük még a munkáltató által fizetett közterhet is, akkor összesen $5 \times 20,00 \times 12 \times 1,27 = 1\,524\,000$ Ft-nyi implicit haszonhoz jutunk.

Következtetések

A rendelkezésünkre álló információk alapján elvégeztük a pénzügyi tényezők egybevetését. Az elemzés során a következő szempontokat követtük:

- A partnerek által megadott értékeket nem vizsgáltuk, azokat elfogadtuk és számításba vettük.
- A természetes mértékegységekben (fő, óra) megadott adatokat különböző statisztikai források segítségével számítottuk át pénzbeli értékekre. (A statisztikai forrásokról lásd az irodalomjegyzéket.)
- Az egyes értékeket minden esetben éves szintre számítottuk át, ahol ilyen adat nem volt, ott arányosítással dolgoztunk.
- A nemzeti pénzgységben megadott adatokat a 2012. évi hivatalos árfolyamon számoltuk át euróra.
- Ahol lehetett, megbecsültük az implicit költségeket is.
- Minden önkéntes programra meghatároztunk egy végső arányszámot, amely a szokásos költség-haszon elemzési mutatótól eltér, mivel minden értéket egy évre számoltunk. Az értékelő arányszám: a haszon/költség mutató.

A feldolgozott esettanulmányok alapján öt szempontból soroltuk csoportokba az eseteket. Ezek a szempontok a következők:

- Az adott projekt kiterjedtsége-mérete (scope-scale). Itt három kategóriát különböztettünk meg: nagy, közepes és kicsi. A kisméretű csoportba azok az esetek kerültek, amelyeknek érintettjei nem érték el az 50 főt. A közepes méretűek érintettjei 50 és 100 fő között vannak, míg a nagyméretű csoportba az ennél több személyt érintő projektek kerültek.
- A projekt hatóköre (range). Itt is három alcsoportot alakítottunk ki: lokális, regionális és országos szinten ható programok.
- A projekt költségeinek és hasznainak számszerűsíthetősége (quantifiability). Ismét három csoport alakult ki: egyes projektekről egyáltalán nem tudtunk számszerű értékelést készíteni, a második típus esetében csak részlegesen kaptunk számszerű eredményt, végül a harmadik csoportba tartozó eseteket nagyon pontosan lehetett pénzben értékelni.

- A projektet finanszírozó szektor. Ebből a szempontból megkülönböztettük a közösségi (public) finanszírozást, az üzleti szervezetek általi finanszírozást és a személyes, egyéni (individual) finanszírozást egymástól.
- A projekt hatása a foglalkoztatásra. Ismét három típus körvonalázódott: a foglalkoztatás szempontjából elhanyagolható hatású programok, a foglalkoztathatóságot (employability) növelő programok és a foglalkoztatást közvetlenül növelő projektek.

Az alábbi táblázatban bemutatjuk a csoportosítás alapján kapott eredményeket:

Programkód*	Méret	Hatókör	Számszerűsítettség	Finanszírozás	Foglalkoztatásra gyakorolt hatás
P2 /1	kicsi	helyi	nem számszerűsíthető	közösségi	elhanyagolható
P2 /3	közepes	helyi	nem számszerűsíthető	egyéni	foglalkoztathatóságot javító
P3 /1	közepes	helyi	nem számszerűsíthető	nincs adat	foglalkoztathatóságot javító
P3 /3	nagy	országos	részben számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P5 /1	nagy	regionális	nem számszerűsíthető	üzleti	közvetlen
P5 /4	közepes	regionális	teljesen számszerűsíthető	közösségi	közvetlen
P6 /2	nagy	országos	teljesen számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P6 /5	nagy	országos	nem számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P7 /2	közepes	regionális	teljesen számszerűsíthető	közösségi	közvetlen
P7 /3	kicsi	helyi	teljesen számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P9 /3	kicsi	helyi	részben számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P9 /4	kicsi	helyi	teljesen számszerűsíthető	egyéni	foglalkoztathatóságot javító
P11 /1	közepes	helyi	részben számszerűsíthető	közösségi	foglalkoztathatóságot javító
P11 /4	közepes	helyi	teljesen számszerűsíthető	vegyes	közvetlen
P12 /1	közepes	helyi	nem számszerűsíthető	közösségi	közvetlen
P12 /4	közepes	regionális	részben számszerűsíthető	üzleti	közvetlen

* Az önkéntes programok listáját és rövid leírását lentebb közöljük.

Az első két szempont szorosan összefügg egymással, hiszen egy kis létszámú program csak helyi hatókörű lehet. A 100 főnél nagyobb csoportot érintő programok azonban nemcsak nemzeti szintűek, hanem helyi vagy regionális hatókörűek is lehetnek.

A programok többségét valamilyen közösségi forrásból finanszírozzák. Ezek a források sokszínűek: szerepelnek köztük helyi önkormányzati támogatások, kormányzati szintű finanszírozások és alapítványi források is. Figyelemre méltó, hogy a legjobb gyakorlatok között alig találunk üzleti szervezetek által finanszírozott programokat. Úgy tűnik, hogy a CSR-tevékenység nem talált még utat a helyi önkormányzatokhoz, illetve a foglalkoztatást segítő programokhoz.

A jó gyakorlatok 40%-a közvetlenül hat a foglalkoztatásra, a többség azonban a foglalkoztathatósághoz járul hozzá. Ez is az egyik oka annak, hogy nehezen fejezhető ki a projekt közvetlen vagy közvetett pénzügyi haszna.

A rendelkezésre álló források alapján az esetek harmadát szinte egyáltalán nem tudtuk számszerűen elemezni. Ez azonban nem feltétlenül minősíti a programokat, hiszen vannak köztük olyanok, amelyeknek a társadalmi kohézióra és humán tőkére gyakorolt hatása kiemelkedő. A számszerűsíthetőséget nem is mindig a program jellege, hanem a rendelkezésünkre bocsátott információk akadályozták. A partnerek egy része készségesen válaszolt kérdéseinkre, többszöri levélváltás során pontosítottuk az adatokat. Más partnerek viszont még az alapkérdésekre sem válaszoltak vagy csak elnagyolt válaszokat adtak.

A konkrét hasznokat és költségeket a *következő oldalon lévő táblázatban* foglaltuk össze.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az önkéntesség minden esetben képes növelni a munkaerő-piaci értéket a célcsoportban. A számszerűsíthető esetek döntő többségében a mérhető hasznosság meghaladta az explicit és implicit költségek nagyságát. Az is egyértelmű, hogy az országos programokhoz való csatlakozás minden esetben hasznosnak bizonyult, és helyi szinten is kedvezően hatott a foglalkoztatásra, foglalkoztathatóságra.

A költség-haszon elemzésnek mint módszernek az önkéntes programokra való alkalmazhatóságáról elmondhatjuk, hogy az eljárás sikeresen használható a projektek értékelésére. A projektgazdák érdekes és értékes információkkal gazdagodtak a kutatás által. Természetesen fontos hangsúlyozni a módszer korlátait is. Ezek egyrészt a metodológiai nehézségekben keresendőek, konkrétan a szubjektív tényezők (jelen esetben az implicit hasznok) meglehetősen problematikus számszerűsíthetőségében. Másrészt a bemeneti adatok esetleges pontatlanságára kell felhívni a figyelmet. A projektgazdáknak nem mindig álltak rendelkezésükre egzakt számok a programok költségeit

és hasznait illetően. Továbbá a rendelkezésre álló pontos adatokból is nagyon sokszor csak közelítő becsléssel tudtuk meghatározni az adott költség- vagy haszonértékeket. Mindezek ellenére hasznosnak és kívánatosnak tartjuk, hogy az önkéntes programok pénzben kifejezett költségeivel és hasznaival megismerkedjenek az érintettek.

	Név	Haszon (€)	Költség (€)	Haszon / költség
P2 /1	Healthy the Entire Life Early RetirementCafé	105 244	191 055	0,55
P2 /3	Middelfart Mentor Network	87 262	65 077	1,34
P3 /1	Lake Pamvotis Protection	nincs adat	2 236	
P3 /3	Hellenic Red Cross	nincs adat	153 975	
P5 /1	Partners in Responsibility	408 852	55 153	7,41
P5 /4	PONTE (Mentors)	1 568 325	40 553	38,67
P6 /2	Citizens Advice Bureau (CAB)	9 322 022	1 250 158	7,46
P6 /5	National Citizens Service (NCS)	nincs adat	nincs adat	
P7 /2	Immigrant Entrepreneurs (VAE)	355 912	434 543	0,82
P7 /3	Rehabilitation (ARED)	467 463	35 418	13,20
P9 /3	Zala Megyei Kórház	5 536	10 950	0,51
P9 /4	Free English Club	5 182	11 643	0,45
P11 /1	HUMANITAS	91 448	35 616	2,57
P11 /4	Industrial Laundry	158 174	149 000	1,06
P12 /1	Youth Entrepreneurship Marketplace	nincs adat	nincs adat	
P12 /4	Young Banker Programme	145 830	105 634	1,38

Melléklet

A VERSO projekt kiválasztott jó önkéntes gyakorlatainak rövid leírása

Program-kód	Ország/város (régió)	Név	Leírás
P2/1	Dánia/Middelfart	Healthy the entire life's café for early retirement pensioners	egy olyan hely (kávéház), ahol a rokkantnyugdíjasok összegyűlhetnek, és elüthetik az idejüket (játék, kirándulás, beszélgetés stb.)
P2/3	Dánia/Middelfart	Mentor Network Middelfart	ifjúsági mentorhálózat, amely (mindenféle) problémákkal küszködő fiataloknak segít
P3/1	Görögország/Epirus	Protection of Lake Pamvotis	egy tó természetes ökoszisztémájának megvédése, ökológiai egyensúlyának helyreállítása és a fenntarthatóságot elősegítő tevékenységek folytatása
P3/3	Görögország /Epirus	Hellén Vörös Kereszt	humanitárius segítség nyújtása – közjóléti ellátás
P5/1	Németország/Detmold	Partners in Responsibility	a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának előmozdítása a vidéki területek fejlesztése érdekében
P5/4	Németország /Detmold	PONTE (Mentors)	bevandorló fiatalok integrációjának elősegítése képzési és mentorprogramokkal
P6/2	Egyesült Királyság/Kelet-Yorkshire	CAB	az állampolgároknak ingyenes tanácsadás sokféle témában (jog, munkavállalás, adósságkezelés, lakhatás stb.)
P6/5	Egyesült Királyság/Kelet-Yorkshire	National Citizens Service (NCS)	egy nyári program keretében fiatalok valamilyen hasznos társadalmi projektet találnak ki és hajtanak végre
P7/2	Spanyolország/Barcelona	Immigrant Entrepreneurs	szakmai tanácsadás olyan bevándorló kisvállalkozók részére, akik nem tudják megfizetni az efféle szolgáltatást
P7/3	Spanyolország /Barcelona	Opening the door to rehabilitation	hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – elsősorban börtönviselt nők – integrálása a munkaerőpiacra
P11/1	Hollandia/Coevorden	Budget Planning Course	szakmai és életvezetési tanácsadás adósságcspadába került embereknek
P11/4	Hollandia/Coevorden	Industrial Laundry	egy ipari mosodában álláskeresők önkéntes alapon dolgozhatnak, hogy ezáltal is könnyebben visszataláljanak a munka világába
P12/1	Bulgária/Szófia	Youth Entrepreneurship Marketplace	ép és fogyatékkal élő fiatalok munkahelyhez juttatása és társadalmi integrációja vállalkozói képesséssel
P12/4	Bulgária/Szófia	Young Banker Programme	egy banki gyakornoki program keretében a kiválasztott fiatalokat banki képzésben részesítik

Hivatkozások

Adatbázisok:

Eurostat, OECD-adatok, illetve KPMG-tanulmányok:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfe2ehour&lang=en

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>

<http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/work-life-balance/>

<http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/individual-income-tax-social-security-rate-survey-September-2011.pdf>

http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tec00019.html

<http://www.kopint-tarki.hu/tanulmanyaink/2011/berkonvergencia.pdf>

Letöltés dátuma a honlapok esetében: 2012. november

Tanulmányok

Antal A. – Takács D. (2014). Európai önkéntes programok implicit hasznainak elemzése. In: Alkalmazott tudományok I. fóruma. Konferenciakötet. Budapest: Budapesti Gazdasági Főiskola, 37–62.

http://www.bgf.hu/Root/Sites/BGF/tartalmak/BGF_Alkamazott_Tudomanyok_I_Forumakonferenciakotet.pdf

Brent, J. R. (2006). *Applied Cost-benefit Analysis*. Edward Elgar Publishing.

Drummond et al. (1987). *Methods for the Economic Evaluation of Health Care Programmes*. Oxford University Press.

Gaskin, K. (2011). *The Volunteer Investment and Value Audit: A self-help guide*. Institute for Volunteering Research.

Graff, L. L. (2006). Declining profit margin: When volunteers cost more than they return. *The International Journal of Volunteer Administration*, 24(1), 24–32.

Hirschleifer, J. – Glazer, A. – Hirschleifer, D. (2009). *Mikroökonómia*. Budapest: Osiris.

Volunteer value – A toolkit for measuring the economic value of hospice volunteers. Help the Hospices, 2007.